

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-7-83-19>

УДК 821.581-1.09

Трунова О.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТОПОС МІСТА У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ КИТАЙСЬКОГО ПОЕТА БАЙ ХУА

Анотація. Стаття присвячена аналізу топосу міста у віршах сучасного китайського поета Бай Хуа. Твори на урбаністичну тематику відображені у творчості письменників і поетів різних національних літератур, китайська література не є виключенням. У даній статті проаналізовано доробок віршів поета Бай Хуа на урбаністичну тематику, а саме “重庆气味” («Аромат Чунціну»), “忆重庆” («Згадую про Чунцін»), “再忆重庆” («Ще раз згадую про Чунцін»), “三忆重庆” («Втретє згадую про Чунцін»), “南京之忆” («Спогади про Нанкін») та охарактеризовано топоси міст у цих поетичних творах. У автора на тлі міського топосу простежуються певні життєві емоції та спогади, тож особливу увагу Бай Хуа приділяє таким містам як Чунцін, Ченду та Нанкін, оскільки в нього вони асоціюються з дитинством та роками юності. У статті подається детальний аналіз топосів міст та їх символічна структура в єдності з біографією поета.

Ключові слова: топика, топос, Бай Хуа, урбанізм, міста.

Trunova Olena

Taras Shevchenko National University of Kyiv

TOPOS OF THE CITY IN THE POETIC TEXTS OF THE CHINESE POET BAI HUA

Summary. The article is devoted to the analysis of city topos in the poems of the modern Chinese poet Bai Hua. Works of urban themes are reflected in the works of writers and poets of various national literatures, Chinese literature is no exception. Poetry of Chinese modern poet Bai Hua is multi-layered, it includes both tradition and modernity at the same time. Bai Hua is the author, who traces certain emotions and memories of life in the background of the city topos. The spatial continuum of the place reflects the experience of urban life, author perceives city from different points of view, so the poetic image of the city embodies the rational and real. In our research we are particularly interested in selecting the fundamental places of Bai Hua's life for the detail interpretation of his poetry. The cities he visited during certain periods of his life often appear in his works and serve as a kind of marker in his memories, so poet pays special attention to such cities as Chongqing, Chendu and Nanjing, because he associates them with childhood and adolescence. Chongqing is a birthplace of the poet (in his opinion is the most unique city in China, this place Bai Hua describes in such poems as “重庆气味” (“Aroma of Chongqing”), “忆重庆” (“Remember Chongqing”), “再忆重庆” (“Again remember Chongqing”), “三忆重庆” (“Remember Chongqing for the third time”), Nanjing – a place of travel (“南京之忆” (“Memories of Nanjing”), Guangzhou – the city, where poet was educated, Chendu is the place of residence. These four cities reflect the trajectory of his life and poems. Poet calls his poetry the art of memory, because memory fills his life, preserves and captures experience. It is important to emphasize that an urban topos of his poems is embodied in the oppositional notion “childhood/adolescence-maturity”. The article presents a detailed analysis of city topoi and their symbolic structure in unity with the biography of the poet. An exploration of these features helps more deeply understand the complex of images and symbolics in Bai Hua's poems, which are an integral part of China's poetry. Works of the analyzed author are interesting for further researches because of his great influence on contemporary Chinese literature.

Keywords: topic, topos, Bai Hua, urbanism, cities.

Постановка проблеми. Композиційними елементами творчості сучасного китайського поета Бай Хуа є час і простір. У даній розвідці пропонується аналіз топосу міст його поетичних творів.

Як відомо, урбаністична тематика відображена у творчості письменників, які належать до різних національних літератур, напрямів, шкіл тощо. Образ міста переосмислюється ними (внутрішньо проблематизується) по-різному у різних тематичних, ідейних площинах (місто як ідея перемудови світу, як театральна декорація, як частина природи й універсуму [9, с. 5].

У автора на тлі міського топосу простежуються певні емоції, життєві події та враження. В просторовому континуумі місця відображається життєвий досвід міського буття, автор сприймає місто з різних точок зору та уявлень, а поетичне зображення міста уособлює в собі раціональне та реальне. Міська поезія – це суб'єктивне, об'єктивне та ліричне сприйняття міста автором, тож міський топос постає важ-

ливим сегментом при аналізі досліджуваних поетичних творів Бай Хуа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження топіки належить до актуальних напрямків сучасного літературознавства, оскільки останнім часом дедалі активніше звертаються до вивчення «резонансного простору» культури й літератури, тобто серотипів й універсалій, через які виявляють еволюції культури і збереження її генетичного коду [10, с. 186].

Топос у перекладі з грецької – тема, аргумент, загальнозначущє твердження («загальне місце») [5, с. 1076]. Е.Р. Курциус, автор фундаментальної праці «Європейські літератури та латинське Середньовіччя, визначив топоси як «тверді кліше чи схеми думки та вираження, що відображають формули, фрази, звороти, цитати, стереотипні образи, емблеми, наслідувальні мотиви» [8, с. 118]. Дослідник визначає нову функцію топосу, переводячи його з риторичного простору в простір власне літературний, говорячи про його значимість не тільки для епохи

«готового слова», але й для літератури нового та новітнього часу [4, с. 17].

О. Булгакова дефініціює топос як «значущу семіотичну, культурно-типологічну одиницю, що постає у тексті у вигляді художнього образу з просторовими характеристиками, який несе усталені смислові значення опозитивного типу» [2, с. 55].

Ю. Лотман зазначає, що «весь просторовий континуум тексту, у якому відображається світ об'єкту, складається в певний топос [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Творчість сучасного китайського поета Бай Хуа є недослідженою у вітчизняному літературознавстві. Спадщина його літературних творів слугує невід'ємною частиною поетичних творів Китаю. Поезія Бай Хуа багатогарова, у ній простежуються і традиції і сучасність водночас. Важливо наголосити, що у його поезіях фігурує міський топос, втілений в опозиційному представленні «дитинство/юність-зрілість».

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз специфічних ознак топосу міста у віршах Бай Хуа крізь призму його життєвого досвіду.

Виклад основго матеріалу дослідження. Топос міста – це семіотичний конструкт, що постає у тексті у вигляді художнього образу з просторовими означеннями ландшафту, архітектоніки і топографії міста [1, с. 85].

Рішучий наступ міста на поезію відбувається дещо пізніше, ніж у прозі та драматургії. Першовідкривачами світової урбаністичної поезії вважаються американець Волт Вітмен і француз Шарль Бодлер. Третім поетом, який остаточно ствердив урбаністичну тематику в європейській поезії, став бельгійець Е. Верхарн [7, с. 164].

Гурін С.П. у статті «Образ міста в культурі: метафізичні та містичні аспекти» зазначає, що з одного боку, місто постає як універсальний символ, архетип. А з іншого, саме місто є місцем виготовлення смислів, створення і функціонування символів. В місті зустрічаються, перетинаються два простори: географічний, фізичний (місце, ландшафт) і семантичний, символічний простір свідомості (місто-текст, місто-символ, мова міста, знаки міста). Для міста характерні семантична навантаженість, змістовна скупченість, емоційна напруга, раціональна впорядкованість. Місто реалізує ідею організації простору проживання людини, включаючи різні форми тілесності: самої людини і зовнішню тілесність (житла, комунікації). Місто провокує людину на вчинки, генерує події, незворотні, а тому доленосні [3].

В давній китайській поезії теж зустрічалися «міські вірші» («诗歌»), в основі яких полягало життя городян та їх звички. До видатної давньої міської поезії можна віднести поетичний твір Бань Гу «Римована проза двох столиць» («两都赋»). Наприкінці династії Тан вийшла серія пекінських віршів Лу Чжаоліна «Давні ідеї Чан'аню» («长安古意»), Ван Бо «Наближаюся до високої вежі» («临高台») та Луо Біньвана «Записи столиці» («帝京篇»). Ці твори представляли основні риси столичної поезії: опис міських подій, вірші про процвітаня міста, зосередження уваги на величі імператорської столиці тощо.

Міста неодноразово ставали головним тлом поезії Бай Хуа, однак у його віршах головним

змістом виступає не зображення величі міста та опису міського життя, а уособлення міста як особистих спогадів, а саме картини його дитинства, юності, навчання, роботи тощо, які несуть в собі приємні, позитивні спогади.

Розглянемо його поетичний твір під назвою «Аромат Чунціну» («重庆气味»):

重庆气味

2011年9月19日，星期 - 下午
14点45分，我在成都九里堤
家中的沙发上闻到了重庆市
劳动人民文化宫1960年代
晚春下午的气味 - -
那是人与兽与黄葛树
混杂而出的阴凉气味。

Аромат Чунціну

19 вересня 2011 року після обіду

О 14.45, я в Ченду

*Вдома на дивані я відчуваю аромат Чунціну
Епоха палацу культури працівників 1960 років
Аромат «післяобіду» пізньої весни
Там і люди, і звірі, і квіти
Змішаний і прохолодний запах.*

Місто Чунцін нерозривно пов'язане із життям поета. У вірші ми можемо простежити опозицію «дім-місто», адже автор вдома на дивані в іншому місті відчуває аромат рідного міста, де він народився. Топос міста Ченду належить до особистісних реалій Бай Хуа, він бачить місто з точки зору чуттєвості та естетики, передає особисту атмосферу вражень та спогадів. Топос простежується у часовому вимір з огляду на спогади поета. До того ж у ліричному творі простежується і географічний простір, а саме *палац культури працівників*.

Розглянемо ще один вірш, присвячений місту Чунцін «Згадую про Чунцін» («忆重庆»):

读到“机构凉亭”处，我停下
时断时续，入眠……
醒来，读……再读……
我翻到了 - 篇《灯笼镇》
急忆起你年轻时那孔雀肺的样子。

夏日呵，今天你仍如此辽阔
金子在水面波动
“人或为鱼鳖”
前方有我童年就 - 直牵挂的建筑工地。

- 一个小圆桌呈现了这户人家
那暗黄的桌面，那1966年的洋气
哦，那恰是重庆的气味
隔壁公园兽笼里袭来的气味。
而你，真不该在此时生气。

春潮，
山间教室的日光灯，
黄昏窗正分得那数学老师呢喃的侧影。
我坚信：这一刻，你已长大成人。
2010年7月1日

Дочитавши «Установу павільйону», я зупинився

Потроху засинаю...

Прокидаюся, читаю... Знову читаю...

Дочитав статтю «Місто ліхтарів»

І одразу згадав молоді роки.

О, літо, сьогодні ти таке розлоге
Золотом коливаєшся на воді
«Люди можливо стануть рибами»
Переді мною будівельний майданчик, який
хвилював мене в юності.

Вдома маленький круглий стіл
Темно-жовтий стіл, стиль 1966 року
О, той аромат Чунціну
Аромат сусіднього парку.
І ти, твої почуття в той момент.

Весна,
Світло у класі,
Силует вчителя математики в сутінках.
Я вірю: в той момент я виріс.

1 липня 2010

Тут ми знову бачимо місто Чунцін, як основу вірша. Воно завжди надає автору спогади про безтурботне дитинство і молоді роки. У творчому доробку Бай Хуа є плеяда віршів про Чунцін: «Ще раз гадує Чунцін» («再忆重庆»), «Втретє згадує про Чунцін» («三忆重庆») тощо. І там він так само, як і у вищенаведеному вірші «忆重庆» («Згадує про Чунцін») згадує молоді роки і безтурботність: «Якщо ми повернемося до Чунціну, ми повернемося до молодості» («如回到重庆, 就是回到我们的青年时代»); «Які мальовничі були часи у 1983-1986» («风景曾何其准时 (1983-1986) »).

Для Бай Хуа важливим є як душевне, так і зорове сприйняття дійсності. Наприклад, образ міста Нанкін справляє на поета враження саме з обох цих сторін. Бай Хуа проживав там довгий період свого життя, тож пейзажі та настрої поета впливали і на його твори. Це місто надихнуло його написати такі поетичні твори, як «Весняний день» («春日»), «Свобода» («自由») та багато інших. Нижче наведемо вірш, під назвою «Спогади про Нанкін» («南京之忆»):

我倆在黑夜的初春漫步
(从明故宫到孝陵卫)
“我比她漂亮吗?
我给你讲 - 个人耳朵的故事。”

她生气了。我没 - 直拉着她的手。
“我告诉过你, 去雍和宫看看。
唉, 他的那个……那个太大了……
而且我不喜欢狗。”

两年前, 我在成都的长途汽车上
看见过飞逝的晴空;
近了, 黑水县
近了, 那个夏日的黄昏。

我可曾想到, 如今, 此刻,
只要1989年秋天的灯亮着
她就 - 定还在
与我说着、走着, 直至天明。

2010-10-5

Ми з тобою гуляємо вночі на початку весни
(з «Гугун» до «Сяолінвей»)
«Я краще за неї?
Я тобі децю розкажу з минулого.»

Вона розсердилася. Я тягну її за руку.
«Я розказав тобі, йдемо в «Юнхегун».
О, він... Він такий великий...
І до того ж, я не люблю собак.»

Два роки тому, я в міжміському автобусі
Дивився на чисте небо;
Поблизу повіту Хейшуйей
Поблизу ті сутінки літа.

Я подумав, сьогодні, зараз,
Тільки б осінній ліхтар 1989 року
Вона звісно ж тут
Говорить зі мною, гуляє зі мною до світанку.
5 жовтня 2010

У вищенаведеному ліричному творі про місто Нанкін згадується тільки в назві поезії, події на початку вірша розгортаються у Пекіні, адже герої відвідують такі міста, як «Гугун» та «Сяолінвей». Однак топос міста Нанкін, де Бай Хуа проживав довгий період свого життя, пронизує весь вірш, оскільки згадує він про ці ліричні часи молодості саме у Нанкіні.

Висновки і перспективи. Проаналізувавши вірші Бай Хуа на урбаністичну тематику, можна простежити, що його увага сконцентрована на подіях минулих років, тлом розгортання яких є такі міста Китаю, як Чунцін, Ченду та Нанкін. В усіх вищенаведених віршах простежується загальний спільний сюжет, характерний для низки ліричних творів Бай Хуа. Міста стають осередком дитячих спогадів. Топос міста у поетичних творах Бай Хуа складає символічну структуру детального відтворення міського середовища в єдності з біографією поета. У тих віршах Бай Хуа, де головним образом виступає місто, час нерозривний із простором, місто Чунцін для поета – дитинство, місто Нанкін – молодість, вони уособлюють в собі емоційну складову поета Бай Хуа.

Міста з проаналізованих вище віршів є індивідуальними топосами, адже демонструють індивідуальну історію Бай Хуа. У його творчості простежується опозиція часових вказівок «теперішнє – минуле», де ідеалізуються міста дитинства та юності.

У поезії Бай Хуа домінують не географічні і культурні простори самі по собі, а суб'єктно-ціннісна їх забарвленість. Топоси міст репрезентують як історичну та культурну реальність описаних Бай Хуа у віршах міст, так і його особистісний простір. Подальший аналіз топосів дасть змогу об'ємніше розкрити образи і символи поезії сучасного китайського поета Бай Хуа.

Список літератури:

1. Артеменко А.П. Онтологія топосу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія». 2014. Вип. 15. С. 84–87.
2. Булгакова А.А. Топика в літературному процесі. Гродно: ГрГУ, 2008. 107 с.
3. Гурін С.П. Образ города в культуре: метафизические и мистические аспекты. URL: <http://www.topos.ru/article/6747> (дата звернення: 10.07.2020).
4. Крикливец Е.В. Художественный мир В. Астафьева и В. Козько: специфика пространственно-временной организации. Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2014. 107 с.

5. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. Москва : НПК «Ителвак», 2001. 1600 с.
6. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotman/_15.php (дата звернення: 19.07.2020).
7. Назарець В.М. Топос міста в поезії Бертальда Брехта. *Вісник Житомирського державного університету. Випуск 4(70). Філологічні науки*. 2013. С. 164–167.
8. Словесное искусство и риторика. Тропы и фигуры, топосы и эмблемы // Теоретическая поэтика: Понятия и определения: хрестоматия для студентов: в 2 т. / авт.-сост. Н.Д. Тамарченко. Москва : РГГУ, 2001. Т. 1. 467 с.
9. Степанова А.А. Місто на межах: естетичні грані образу в літературі перехідних епох. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17100/08-Stepanova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.07.2020).
10. Ткач Л.М., Рыбалко И.В. Літературознавчий аспект категорії «топос» на прикладі української літератури fin de siecle. *Молодий вчений*. 2015. № 16. С. 186–189.
11. 卢 桢, 吴聪聪. 中国古代城市诗歌综论. 河北师范大学学报/ 哲学社会科学版 . 第31.2008. 100-105页。

References:

1. Artemenko, A.P. (2014). Ontolohiia toposu [Ontology of topos]. *Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy", Series "Philosophy"*, vol. 15, pp. 84–87.
2. Bulgakova, A.A. (2008). Topika v literaturnom processe [Topics in the literary process]. Grodno: GrGU. (in Russian)
3. Gurin, S.P. Obraz goroda v kulture: metafizicheskie i misticheskie aspekty [The image of the city in culture: metaphysical and mystical aspects]. Available at: <http://www.topos.ru/article/6747> (accessed 10 July 2020).
4. Kriklivec, E.V. (2014). Hudozhestvennyj mir V. Astafeva i V. Kozko: specifika prostranstvenno-vremennoj organizacii [The artistic world of V. Astafeva and V. Kozko: the specifics of spatio-temporal organization]. Vitebsk: VGU imeni P.M. Masherova. (in Russian)
5. Nikolyukin, A.N. (ed.) (2001). *Literaturnaya enciklopediya terminov i ponyatij* [Literary encyclopedia of terms and concepts]. Moscow: NPK "Itelvak".
6. Lotman, Yu.M. Struktura hudozhestvennogo teksta [The structure of artistic text]. Available at: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotman/_15.php (accessed 19 July 2020).
7. Nazarets, V.M. (2013). Topos mista v poezii Bertalda Brekhta [Topos of the city in the poetry of Bertald Brecht]. *Bulletin of Zhytomyr State University*, vol. 4(70), pp. 164–167.
8. Tamarchenko, N.D. (2001). Slovesnoe iskusstvo i ritorika. Tropy i figury, toposy i emblem [Verbal art and rhetoric. Tropes and figures, topoi and emblems]. Moscow: RGGU. (in Russian)
9. Stepanova, A.A. Misto na mezhakh: estetychni hrani obrazu v literaturi perekhidnykh epoch [City on borders: aesthetic facets of the image in the literature of transitional epochs]. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17100/08-Stepanova.pdf?sequence=1> (accessed 11 July 2020).
10. Tkach, L.M., & Rybalko, I.V. (2015). Literaturoznavchyi aspekt katehorii «topos» na prykladi ukrainskoi literatury fin de siecle [Literary aspect of the category "topos" on example of Ukrainian literature fin de siecle]. *Young scientist*, vol. 16, pp. 186–189.
11. 卢 桢, 吴聪聪. 中国古代城市诗歌综论. 河北师范大学学报/ 哲学社会科学版 . 第31.2008. 100-105页。